

egerunt, in ignem æternum » (*Symb. Athan.*) Est ergo electis duplex causa beatitudinis : alia, devotio poenæ; alia, adeptio gloriæ. De poena malorum est aliquid perstringendum, ut ea considerata major bonorum æstimetur gloria; quia nullius rei dignitas melius declaratur, quam si ejus contrarii pravitas non taceatur. Ex opposito vitio venustius virtus elucescit pulchritudinis, ait Isidorus. O homo, cogita omnes mundi cruciatus, et compara gehennæ, totum leve erit. Ignis etiam purgatorius, qui non est gehennæ, ad modicum crucians, transcendit omnia mundana tormenta. Unde Augustinus super Psalterium : *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me* (*Psal. xxxvii, 2*); id est, non sim inter illos quibus dicitur es in iudicio : *Ite, maledicti, in ignem æternum* (*Matth. xxv, 41*). *Ne in indignatione tua emendes me*; id est, non sit mihi opus igne emendatorio, qui et purgatorius dicitur: qui cum gravior sit omni eo quod pati potest homo in hac vita; cum multi facinorosi per diversissimos cruciatus luan sua crimina, multique per immania et exquisita tormenta migraverint ad Dominum (*Enarr. in Psal. xxxvii, n. 3.*)

CAPUT XIV.

De poenis inferni.

35. Habet quidem infernus, ut ex auctoribus comprobari potest novem notabilia supplicia, præter alia innumerabilia quæ continet mala, unde illud :

Malleus, et fetor, cum vermibus, ignis, et algor, Visio dæmonica, tenebræ, rubor, ignea vincula.

Erit ibi ignis inextinguibilis, algor incomparabilis, vermes immortales, fetor intolerabilis, mallei crebro percipientes, tenebræ spissæ et palpabiles : ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, ubi cunctorum crimina cuncta cunctis sunt manifesta; aspectus dæmonum, quos ignem scintillare vident assidue, quo nihil in mundo horribilius et terribilius; ignea vincula omnia membra constringentia;

TRACTATUS DE STATU VIRTUTUM.

537 Hoc Opusculum nuper editum nobis exhibuit bibliotheca monasterii Lætiensis Ordinis S. Benedicti diocesis Cameracensis, ex vetusto codice, cum hac inscriptione : « Bernardus abbas, de Statu virtutum. » Non est tamen S. Bernardi, sed cujusdam Benedictini; uti colligitur ex num. 14. Compositum est in gratiam Novitiorum, ac in tres partes seu sectiones distinctum : quarum prima est de Humilitate : secunda, de Obedientia; tertia, de Charitate.

PREFATIO.

Ejus inspirante gratia, qui ubi vult et quando vult spirat, et linguas infantium facit disertas, volo, si possim, de virtutum statu variabili quædam quæ legendo reperi, quædam quæ a doctoribus meis audivi, simplici sermone colligere, adiungendo etiam si qua forte occurrerint, quæ fidei non repugnent, et ratione roborentur. Paracletus ergo qui aspirando prævenit, per omnia subsequa-

ardor, inquam, tantus ibi est, quem omnia etiam flumina in unum collecta extinguere non possent. Unde apud Matthæum : *Ibi erit fletus et stridor dentium* (*Matth. viii, 12*); quia fumus de igne excitat fletum oculorum; frigus, stridorum dentium. Ibi si mons igneus immitteretur, in glaciem verteretur. Pervagantur autem miseri his miseriis deputati; nunc de ardore in algorem, nunc de algore in ardorem, quærentes remedium contrariis passionibus in contrariis qualitatibus, nec minus tamen cruciantibus. Hinc beatus Job ait : *Transibunt de algore nivium ad calorem nimium* (*Job. xxiv, 19*).

36. Vermes immortales ibi sunt, serpentes et dracones, horribiles visu et sibilo, qui ut pisces in aqua, ita vivunt in flamma; qui miseros affligunt, et præcipue membra illorum pervagantur et rodunt, quæ præcipue peccatis militaverunt : utpote luxuriosis genitalia, gulosis palatum ac guttura, ac similiter de singulis cæteris membris. Unde illud Sapientiæ : *Per quæ quis peccat, per hæc et torquetur* (*Sap. xi, 17*). Unde et Isaias : *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur* (*Isa. lxxvi, 24*). Fetor adeo gravis de igne exhalat, qui non minus ardore cruciat. Unde idem Isaias : *Erit pro suavi odore fetor* (*Isa. iii, 24*); et Psalmus : *Ignis, sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum* (*Psal. x, 7*). Spiritum procellarum vocat exhalationem fumi et fetoris, quæ spirant ab igne in vehementia ad instar procellarum. Flagellis tanquam malleis incessanter feriuntur, a dæmonibus sua crimina fateri cogentibus, ut qui fuerunt hic malorum incentores, ibi eorundem sint tortores. Hinc Salomon : *Præparata sunt derisoribus tormenta* (*Prov. xix, 29*). Dilatant enim dæmones ora sua super miseros in cachinno dicentes : *Euge, euge, viderunt oculi nostri* (*Psal. xxiv, 21*), quia consortium neglexerunt novem ordinum Angelorum.

D tur, cor irradiet, obscura reseret, efficaciam præstet, ad gloriam suam, ad utilitatem meam, ad profectum Novitiorum, qui de monte superbiæ in convallem plorationis descenderunt, qui in lege Domini meditantur die ac nocte. Sed quia humilitas est genitrix virtutum, et hominis humilitas non ab homine, sed desursum est; ab ejus humilitate incipiamus, qui ait : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi, 29*).

PARS PRIMA.

DE HUMILITATE.

1. Christus igitur cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (*Phillipp. ii, 6, 7*). Exinanivit, dico, ut fieret minor Patre, minor se ipso, minor Angelo; subderetur hominibus, quin et ipsi Joseph ut nutritio, et sanctæ Mariæ ut matri, juxta id quod scriptum est : *Et erat subditus illis* (*Luc ii, 51*). Exinanivit etiam se ut non solum homo fieret, sed et pauper. Esurivit quidem, sitiivit, lassatus est, sed quia voluit. Tandem exinanivit se usque ad derisiones, opprobria, flagella; sicut ovis ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se non aperuit os suum. Ecce speciosus forma præ filiis hominum sine specie et decore, et quasi absconditus vultus ejus ab eo et despectus, unde nec reputatus est ab hominibus, sed cum iniquis deputatus est, tanquam leprosus et percussus et humiliatus a Deo. Ipse autem vulneratus est propter peccata nostra, attritus est propter scelera nostra; disciplina pacis nostræ super eum, cuius livore sanati sumus (*Isa. liii, 2-7*). O ineffabilis Dei clementia, qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, qui et nobis natus est, et nobis in mundo conversatus est, et nobis mortuus est, pauper et humilis in conversatione, pauper et humilis in cruce, nostra participans, sua tam benigne dispensans, ut secundum vitam ejus esset nostra conversatio, et in morte ejus nostra redemptio!

2. Ecce Dei humilitas incomparabilis, quia comparisonem dignam non recipit; inestimabilis, quia æstinari non potest; ineffabilis, quia verbis explicari non potest, ut Deus et Dominus omnium fieret homo et servus omnium, invisibilis videretur, panis Angelorum aleretur, virtus cælorum infirmaretur, vita moreretur; sed hujus mysterii causa est, Dei justitia et misericordia. Superbia quippe hominem prostraverat, sed Deo digne satisfacere non poterat nec homo qui debuit, nec angelus qui non debuit, sed nec alia creatura ad hoc fuit idonea. Juste igitur ac misericorditer Deus homo factus est : misericorditer quidem quantum ad Deum, qui nihil homini nisi poenam debuit; juste vero quantum ad hominem, quia homo Deo peccaverat, ut ejus humilitas superbos humiliaret, et ejus sapientia excæcatos illuminaret, frigidus igniret. Ipse est enim via, veritas et vita (*Joan. xiv, 6*). Via utique conversationis, veritas doctrinæ, vita 538 beatitudinis. Via sine qua vel non, vel male itur; veritas, sine qua vel non, vel male dicitur; vita, in qua bene vivitur, sine qua omnino male vivitur. Ipse est enim Dei virtus, et Dei sapientia; et quia Dei virtus est, præstat suis efficaciam per quælibet adversa transeundi; et quia Dei sapientia est, præstat intelligentiam.

3. Sed ecce memoriæ occurrit quod angelus per superbiam de cælo cecidit, non descendit. Ille ce-

cidit ad suam et suorum perniciem, Christus descendit ad electorum suorum exaltationem. Superbia de angelo fecit diabolum, humilitas Christi de filiis diaboli fecit filios Dei. Superbus diabolus cum, suis de cælo cecidit in infernum; Christus humilis cum suis regressus ab inferis cælum ascendit. Vides ergo quanta sit in una Christi persona hominis sublimitas sine hominis merito, et Dei humilitas sine Dei debito, charitas sine modo, exemplum sine exemplo. Si ergo Deus humiliatur in terra, cur adhuc homo superbit, pulvis et cinis, vermis, putredo, qui hodie extollitur, et eras non invenitur? Præponit autem se Christo, qui in hac terra est superbus, ubi Christus inventus est humilis. Verumtamen si ascenderit usque in cælum superbia, et nubes caput ejus tetigerit ut sterquilium in fine perdetur; et quo altius ascenderit ante homines, eo deterius ruit ante Deum; humilitas vero quo humiliter descendit ante homines, eo altius ascendit ante Deum. Humilitas humilis Dei est amicus, amicus vero Dei omnis ascendit, juxta id quod scriptum est : *Amice, ascende superius* (*Luc. xiv, 10*). Unde et omnis humilis procul dubio ascendit, nec aliquo modo vera humilitas novit casum; semper enim in imo est, et propriam contemnit excellentiam. Si enim humilitas et superbia contrariæ sunt; superbia autem est amor propriæ excellentiæ : recte humilitas est contemptus propriæ excellentiæ. Sicut enim superbia est vitium, quo homo excæcatus sibi ipse placet, cum et in hoc displiceat Deo et hominibus; sic et humilitas est virtus, qua homo illuminatus sibi ipsi displicet, in quo profecto et Deo et hominibus placet.

4. Est autem humilitas alia incipiens, alia proficiens, alia perfecta. Incipiens in novitiis, proficiens in bene pugnantibus, perfecta in emeritis. Est alia sufficiens, alia abundans, alia superabundans. Illa humilitas est sufficiens, qua homo subdit se majori et non præfert se æquali. Illa est abundans, qua homo subdit se æquali, et non præfert se etiam minori [*suppl. tertia definitio*]. Sed illa quæ sufficiens est, recte genitrix virtutum dicitur, qua homo incipit poenitendo peccata sua confiteri, et subdere se majori. Humilitas vero abundans et superabundans, et nutriunt virtutes, et custodiunt et ampliant. Septem modis diversificatur humilitas. Est enim humilitas in depositione temporalium possessionum. Sequuntur aliæ sex, duæ in voce, duæ in corpore, duæ in corde. Duæ in voce, quia et humilis contra verbum impatientiæ pacifice, et contra verbum jactantiæ loquitur humiliter. Duæ in corpore, quia et vilis est in habitu, et mortificatio in carne. Duæ in corde, quia et commune consilium præponit proprio; et propria voluntate postposita, alterius se subjicit imperio.

5. Humilitas quasi quædam fovea est subterranea in qua thesaurus virtutum tutissime reconditur, ubi nec prædonum violentia irruit, nec fures effodiunt et furantur. Est etiam humilitas clypeus

impenetrabilis, quo protegimur spiritualiter; gladius indeficiens ex utraque parte feriens: quia et exterior humilitas exteriores inimicos salubriter percudit ut poeniteant, et interior humilitas invisibiles inimicos fortiter percudit, ut nihil proficiant, imo ut deficiant. Unde et recte humilitas cordis murus dicitur contra invisibilia tentamenta; et humilitas corporis, antemurale contra exteriora impedimenta. Dicitur etiam humilitas turris fortitudinis a facie inimici; quia quemadmodum turris in aliqua civitate est pulchritudo et munimentum civitatis, sic humilitas est pulchritudo et munimentum cordis.

6. Est etiam inutilis humilitas, qua homo et ab opere se retrahit, et sub silentio abscondit, quia timet vilescere, si forte sibi objiciatur id unde conscientia metuit. Est et alia humilitas non aedificans, sed destruens, cum aliquis loco vel tempore non congruo dictis vel factis immoderate se dejicit, illis etiam quandoque intuentibus qui leviter scandalizantur. Est et humilitas simulata hypocritarum, qui speciem humilitatis prætendunt in habitu, de eadem specie ostensa superbientes; et cum in occulto cordis superbiant, ante oculos hominum volunt videri humiles, dolose agentes, quemadmodum aurifex dolosus, si anulum argenteum deauratum vendat pro annulo aureo.

7. Notandum autem est quia humilitas alia est simplex, nec laudibus hominum effertur; alia est virtutibus ditata, nec tamen ab hominibus honorata est; alia ab hominibus honorata, nec tamen virtutibus ditata. Ille simplicem dicitur habere humilitatem, qui nec vitis subjacet, nec virtutum copia fulcitur unde superbiat nec in his quæ prævalet, alicui se præfert. Cum vero humilitas ab hominibus vel honoratur, vel despicitur, graviter impugatur; quia et laus humana, quamvis non quærat, tamen oblata delectat; et vituperium, quamvis cum de est quandoque non timeatur, tamen cum adest vulnerat improvidum.

8. Prætereundum autem non æstimo, quod humilitatis virtus ideo inter alias virtutes eximia dicitur, quia hanc in se unicus Dei Filius ad exemplum nobis maxime exhibuit, et per hanc virtutem omnes laquei multiformis proditoris declinantur. Cum enim Antonius omnes inimici laqueos contra se videret extensos, et admirando quæreret quis eos evadere posset, divina voce responsum est ei sic: « Sola humilitas. » (44) Quisquis autem es, qui sine virtute humilitatis virtutes congregas, sic es ut ille qui pulverem in vento portat. Si autem vis sublime virtutis ostendere, noli sublime sapere, et tunc illud quod egeris, esse monstrabis excelsius. Noli te putare quidquam fecisse cum feceris, et plenissime cuncta fecisti. Noli tuorum corrumpere fructus laborum. Noli cursum in inane dirigere, ne post mille circuitus mercedem laboris amittas. Si enim

(44) In Vitis Patrum.

laudandum te esse dixeris, culpabilis effectus es, etiamsi fueras ante laudabilis; si vero inutilem esse te fatearis, factus es utilis, si fueras etiam ante culpabilis.

9. Propter quod necessarium est ad humilitatem conservandam, si adest, vel ad eam adipiscendam, si deest, ut diligenter consideres non bona tua, sed mala tam occulta quam publica; attendas etiam aliorum non mala sed bona: et si quandoque non apparent in publico, fortasse latent in occulto, quod pium est suspicari. Sic fit utiliter, ut temetipsum deprimendo, alium exaltes sicut econtrario superbus bona sua attendendo, si qua sunt, et non mala quæ multa sunt, attendendo etiam mala aliorum et non bona, et alios deprimis, et se ipsum exallat. Unde necessaria nobis est quædam præteritarum oblivio virtutum, quod sic intelligo, ut nunquam alicujus virtutis meminerimus. Virtutum namque memoria ad simplicem laudem Dei relata, non solum reprehensibilis non est, sed laudabilis est. Verumtamen bona tua dum in hominum notitiam frequenter prodeunt, cave ne quis forte ea diripiat: quod Pharisæus passus est in lingua, bona sua circumferens, unde ea et diabolus rapuit. Aliis enim exprobrando Deum laudare, non est gratiarum actio, sed sola virtutum evacuatio.

10. Caveamus igitur de nobismetipsis dicere aliquid gloriose; hoc enim nos, et Deo et hominibus odibiles facit: idcirco quanto magis fecerimus bona, tanto de nobis minora dicamus. Quando enim sancta aliqua fecerimus, 540 habemus procul dubio Deum debitorem: quando vero nihil nos arbitramur operatos amplius etiam meremur de tali affectu, quam propter opera sua quæ fecimus. Ita virtutum omnium merita bonum humilitatis superat. Quæ si non adsit, nec illa poterunt esse laudabiles: quod si adsit humilitas, etiam virtutes aliæ cum ipsa humilitate proficiunt. Quod melius ostendimus, si Patrum exempla subjungimus.

11. Centurio Domino cor suum humilians dixit: *Non sum dignus ut intres sub tectum meum* (Matth. VIII, 8); et propterea dignus effectus est. Sic et Paulus ait: *Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus* (I Cor. xv, 9); et ideo ante Deum et homines magnus inventus est. Ita etiam mulier quæ se ad pedes Domini humiliter inclinavit, postmodum a Deo sublimata est, ut et ad caput Domini ungendum admitteretur, et sicut resurrectionis Domini Apostolis præsentia, ac per hoc Apostolorum apostola. Sic et David dum salaret nudus coram Domini arca, et contemneretur a Michol filia Saul, speciem humilitatis prætendens in habitu, virtutem humilitatis retinuit in corde, quam et verbo humilitatis nobis intimavit dum diceret: *Ludam et vilior sum plus quam factus sum, eroque humilis in oculis meis* (II Reg. vi, 22). Sed in hoc humilitas ejus, eximia apparuit, quod cum esset

miles fortissimus, et rex futurus, non se militi comparavit, sed pulci et cani, non vivo sed mortuo, dum loqueretur regi Saul sic: *Quem sequeris, rex Israel? quem sequeris? Pulicem unum et canem mortuum* (I Reg. xxiv, 15). Merito ergo humilitatis suæ translatus est de servitute ad regnum. Sic et Publicanus orans in templo, et a Pharisæo condemnatus, conscientia cor accusante non audebat oculos ad cælum levare, sed percutiens pectus suum dicebat: *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii, 13); unde etiam a templo descendit magis iustificatus quam Pharisæus. Sic et Petrus cum esset Apostolorum princeps, erat omnium humillimus. Unde et tanti meriti fuit apud Deum, ut umbra corporis suis obumbrante sanarentur infirmi. (Act. v, 15).

12. Sic et Joannes Baptista cum esset annuntiatus per angelum, et Spiritu sancto repletus adhuc ex utero matris suæ, et nondum natus præcursoris officio Dominicum sentiret adventum, deinde jam juvenis cum esset mundi contemptor, eremique cultor, habitu incultus, abstinentia singularis, prædicator eximius, Baptista Domini, martyrio rubicundus, virginitate candidus; et post Virginis Filium, et Matrem virginem electus ex millibus, unde etiam ut ipse Christus esset æstimabatur a populo; cum, inquam, talis ac tantus esset, ne per inanem gloriam raperetur super se, elegit solide subsistere in se. *Confessus est enim, et non negavit; confessus est, Quia non sum ego Christus* (Joan. i, 20). Sed quia veritatem humiliter confessus est, adhuc ad perfectiorem humilitatis gradum ascendit. Ait enim: *Venit post me fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus* (Luc. iii, 16). Quæ si simpliciter ad litteram intelligantur, satis grata apparet humilitas. Secundum vero spirituale sensum sic exponitur. Per calceamentum Domini, Incarnatio Domini intelligitur, sicut per Psalmistam Dominus ait: *In Idumæam extendam calceamentum meum* (Psal. cvii, 10); id est. In mundo incarnatus apparebo, quod et factum est, ac per hoc sibi alienigenæ subditi sunt. Joannes autem se indignum confessus est ad hoc ut solveret corrigiam calceamentorum Domini, id est, ut mysteria Incarnationis ejus aperiret; in quo tanta creditur humilitas ejus, ut omni sacerdoti se supponeret, quorum officium est Incarnationis mysteria aliis aperire. Quia autem inter natos mulierum non est inventus Joannes humilior, ideo nec major. Secure ergo Joannes multiplicem thesaurum virtutum in foveam humilitatis abscondit.

13. Sic et Maria, quam stellam marinam appellamus, cum esset ex progenie orta regali, totius probitatis forma; hominum et domina et mater, Angelorum regina, virginum virgo fecunda, deifica, nec similem habens primam, vel subsequentem, quippe templum Domini, sacrarium Spiritus sancti, quam splendor elegit paternæ gloriæ; cum esset, inquam, talis ac tanta, non se de donis celestibus

extulit, sed humilitatem quam exhibuerat 541 Gabrieli archangelo, etiam hominibus exhibere curavit, quando Dominum et hominem gestans in utero, Elisabeth cognatæ suæ, tanquam virgo juvenecula, mulieri provecæ ætatis, servitutis officium humiliter impendit: et cum esset humilis et virgo, non virginitatem, sed humilitatem suam Dominus respexisse dicitur. *Exsultavit spiritus meus, inquit, in Domino Deo salutari meo, quia respexit humilitatem ancillæ suæ* (Luc. i, 47, 48). O humilitas, per quam femina mater Dei effecta est, per quam Deus de cælo descendit ad terras, per quam animæ de inferno ad cælum, translatae sunt. Hæc est scala proposita vobis a Deo, per quam ascenditur de terris ad cælum. Per hanc ascenderunt patres nostri, per hanc et nos ascendere oportet, alioquin non ascendemus.

14. Sed prætereundum non est, qualiter gradus humilitatis dispositi sunt in Regula beati Benedicti. Dicit autem quia ad primum humilitatis gradum pertinet timor; ad secundum, non amare propriam voluntatem; ad tertium, obedientia; ad quartum, in obedientia patientia; ad quintum, cogitationes patri revelare; ad sextum, omni vilitate et extremitate esse contentum, et se ipsum iudicare ad omnia injuncta operarium indignum; ad septimum, non solum lingua pronuntiare, sed etiam corde credere se omnibus inferiorem et viliozem; ad octavum, nihil agere nisi per communem regulam monasterii et per majorum exempla; ad nonum, linguam sub taciturnitate cohibere usque ad interrogationem; ad decimum, non esse promptum in risu; ad undecimum, si, cum quis loquitur, leviter et humiliter cum gravitate, et pauca verba et rationabilia loquatur; ad duodecimum, ut quis non solum in corde humilis, sed ipsam humilitatem signis congruis exterius videntibus ad exemplum demonstret, in vestium vilitate et vultus simplicitate (cap. 7).

15. Sed cum multis modis diversificetur humilitas, sicut mihi videtur, una est humilitas; secundum effectus interiores et effectus exteriores multipliciter crescit: quemadmodum unus et idem homo cum transeat de infantia ad pueritiam, de pueritia ad juventutem, inde ad senium per diversas ætates; unus homo est, non plures homines, sed unus: et sicut ex una arboris radice procedit stipes, et ex stipite rami, ex ramis flores et folia; et inde fructus; ita ex una humilitatis radice procedunt bona opera, tanquam rami; paupertatis habitus, et verba religiosa, tanquam flores et folia: deinde gaudium in Spiritu sancto, tanquam bonæ arboris fructus. Est ergo, si recte perpendo, virtus humilitatis in corde, species humilitatis in ore, labor humilitatis in opere, fructus humilitatis hic et in perventione. Dat enim Deus gratiam pro gratia, quia et in præsentibus humilem et quietum requiescit Dominus, et quanto quisque in hac terra fuerit humilior, tanto in regno constituetur gloriosior. Hæc de humilitate diximus propter Novitios, ut sciant humilitatem esse funda-

mentum in quo oportet reliquas virtutes fundari.

PARS SECUNDA.

DE OBEDIENTIA.

16. Quia ergo humilitatem soror obedientia inseparabiliter comitatur, aliquid de obedientia dicamus. Sed obedientia bonum per inobedientia malum lucidius declaratur: quantum enim inobedientia crescit in malo, tantum obedientia crescit in bono. Inobedientia enim amplectitur omne malum. Inobedientia de angelo fecit diabolum, primos parentes de paradiso expulit, innumeros postea tradidit in inferno; bona evacuat, mala multiplicat, idolum in corde fabricat. Nolle acquiescere, scelus est idololatriæ. Sed peccatum quale sit et quantum, in primo parente evidenter perpenditur. Deus ergo homini quem posuit in paradiso voluptatis, diversi generis fructus plures et optimos ad esum concedens, solummodo lignum scientiæ boni et mali interdicit. Certum est autem arborem illam non fuisse cibo noxiam: neque enim qui fecerat omnia bona valde, in paradiso instituerat aliquid mali; sed ut per melius obedientia meritum homo bene conditus cresceret, dignum **542** fuerat, ut etiam a bono prohiberetur, quatenus hoc quod ageret, verius virtus esset, quanto et a bono cessans Auctori suo se subderet, humiliter exhiberet, et ei promerendi Dominum suum virtus esset obedientia ipsa: quam possum verissime dicere solam esse virtutem omni creaturæ rationabili degenti sub Dei potestate; primumque esse et maximum vitium ad ruinam, hominem sua potestate velle uti, cujus vitii nomen et inobedientia. Non esset ergo unde se Dominum habere cogitaret atque sentiret, nisi ei aliquid juberetur. Lignum autem scientiæ boni et mali, a quo prohibitus fuit Adam ne comederet, animæ medietatem, id est ordinatam integritatem, designat in nobis; quæ tanquam arbor in medio paradisi plantata dicitur, et lignum scientiæ boni et mali vocatur: quia si anima quæ se debet in anteriora extendere, id est in Deum, ei posteriora oblivisci, ad se ipsam, deserto Deo, conversa fuerit, et sua potentia sine Deo frui voluerit, et hoc peccatum ejus poena fuerit consecuta; mox experiendo discet quid interest inter bonum quod deseruit, et malum quo cecidit; et hoc erit ei gustasse de ligno scientiæ boni et mali.

17. Peccatum autem Adæ gravissimum fuit, quia cum in honore esset, non intellexit, (*Psal.* XLVIII, 13, 21); id est, cum esset ad imaginem et similitudinem Dei creatus, noluit obediens permanere, sed magis audivit vocem uxoris suæ, quam Dei, et viso peccato apostatæ angeli et ejusdem peccati poena (scilicet quod de angelo factus esset diabolum), superbia obcæcante cor suum, posuit et ipse sedem suam ad aquilonem, ut esset similis Altissimo. In pace quidem factus fuerat locus ejus, et habitatio ejus in Sion; sed quia pacem perdidit volens, dolores multiplices coactus est sentire nolens. Descendit enim ab Jerusalem in Jericho, et incidit in latrones,

A qui etiam despoliaverunt eum, et plagis impositis abierunt semivivo relicto. Qui enim visionem pacis deseruit, hujus mundi defectus per experimentum didicit. Latrones autem, id est spiritus maligni, tunica immortalitatis spoliaverunt eum. Graviter et enim vulneratus est, quia graviter peccavit; sed semivivus relictus est; quia enim peccavit, quasi mortuus est, et quia rationem non perdidit, quasi vita remansit. In deo autem peccatum suum gravissimum fuit, quia non coegit eum peccare vel necessitas, vel fragilitas ipsius, vel ignorantia boni. Ignorantia non coegit eum, cum nec multa fuissent ei injuncta, sed unum: et iterum videns Deum facie ad faciem, in memoria labi non potuit. Item fragilitas non coegit eum, quoniam ipse habuit liberum arbitrium, non depressum, sicut postea, sed sancti Spiritus illuminatione corroboratum, et ita per gratiam Dei confirmatum, ut non peccaret si peccare nollet. Iterum egestas non coegit eum, quoniam neque fame, neque siti, neque alia miseria vexabatur; et si vellet aliquo fructu vesci molestias passionum præveniendō, erant in paradiso diversi fructus, quibus licenter vesci poterat. Quorum fructus alius obviavit fami, alius siti, alius aliis passionibus: quibus omnibus propositis, tanquam essent prohibiti, illum fructum, quo voce Domini fuerat interdictus, appetiit tanquam esset ei injunctum, ut illo fructu vesceretur; et in deo quia voluntate sola a Creatore recessit, et omnes posterius sui hac peste interfecti sunt: gravissime enim deliquit.

C 18. Sed et hoc notandum, quia sicut beatus Augustinus testatur in Enchiridion, in hoc peccato multa criminalia comprehenduntur peccata. Quod enim Adam scienter se contra Deum erexit, superbia magna fuit; quod autem plus quam sibi sufficit appetiit, avaritia fuit. Non est enim avaritia tantum pecuniæ, sed et altitudinis. Quia se ipsum in mortem præcipitavit, homicidium fuit: quia vero semetipsum amando, ab amore sponsi celestis alienavit, adulterii crimen incurrit; et quia cibum vetitum usurpavit, furtum fecit: et quia Deo non credidit, sacrilegium fecit (cap. 45, n. 13). Hæc et alia similia etiam in nobis inveniuntur, cum scienter contra obedientiam agimus.

D 19. O inobedientiæ horrendum malum! Omnis enim qui propria conscientia accusante contra obedientiam **543** agit, quantum ad se pertinet, nec Deo, nec homini subditus esse vult, sed similitudinem Dei appetens rapinam facit; cui sicut voluntas Dei invicta est et nulli subjecta, ita a nullo vult vinci, nulli sponte subjici, quia nec Deo. Cum ergo nolit Deo subjici, et constans sit quia Deus esse non possit, se vult parificare Deo, vel præesse: et hoc quidem malum est, illud pejus, utrumque stultissimum. Non solum autem in majoribus, sed etiam in minoribus culpis quam gravis sit inobedientiæ culpa, facile perpendere est. Quia enim Jonathas, etiam nesciens patris imperium, parum mellis gustavit illo die, quo omnibus interdictum fuit a Saule ne come-

derent, divina gratia a Deo subtracta est, ut victoria tunc penitus intermitteretur; quoniam culpam tam gravis poena subsequuta est, ut Jonathas absque retractatione moreretur, nisi totius populi precibus liberaretur (*I Reg.* XIV). Legitur etiam, quod quidam Prophetarum mandatum acceperat a Deo ne comederet, donec reverteretur inde quo missus fuerat. Supervenit autem quidam alius propheta, dicens sibi Dominum apparuisse, quod et ex dominico præcepto comedere deberet ostendit. Quo sermone Propheta deceptus, credidit, et comedit; et in quo se obedire credidit, inobediens fuit: cujus inobedientiæ culpam talis subsequuta est poena, ut eum in itinere leo perimeret. Verumtamen in morte peccatum inobedientiæ solum est, quod per hoc indicatur, quia leo qui Prophetam exstinxerat, postmodum nec cadaver, nec asinum suum tangere præsumpsit (*III Reg.* XIII). Quod si tam graviter deliquit, cum per ignorantiam inobedientia fit; quam horribiliter peccat qui conscientia accusante obedire contemnit? Ergo, ut prædictum est, per inobedientiæ malum quantum sit obedientia bonum evidenter perpenditur.

20. Nunc autem simpliciter obedientiam describamus, subjungendo breviter ejus divisiones, et quæ sunt quæ obedientiam impediunt, quæ juvant, quæ sit ejus proprietas, et quæ dignitas, quæ perfectio, quod meritum. Est ergo obedientia virtus, qua homo, propria voluntate postposita, animo amplectitur injuncta opere implenda, nisi obstitit causa invincibilis, vel prælati auctoritas idem prohibens quod injunxerit. Obedientia alia perfecta, alia imperfecta. Imperfecta est, quæ usque ad mortis terminum non pertingit. Perfecta est, quæ morte non consumitur, sed consummatur. Item obedientia alia est magni meriti, alia parvi meriti, alia nullius meriti, cum tamen obedientia videatur. Magni meriti est, cum secundum quod beatus Gregorius disserit (*Moral.* lib. XXXV, cap. 10), obedientia in adversis aliquid habet ex suo, id est ex desiderio amplectitur adversa. Parvi meriti est, cum quis in adversis invitus obediit. Nullius meriti est obedientia in prosperis, cum obedientis animus ad eadem prospera anhelat. Item obedientia alia est venalis, alia servilis, alia filialis. Venalis est, quæ ad quodcumque temporale commodum, vel ad mundi gloriam respicit. Servilis est, quæ fit quocumque timore non casto. Filialis est, quæ ad solam charitatem respicit. Obedientia filialis est valde bona; obedientia servilis nec ad salutem sufficit, nec est valde mala; obedientia venalis valde mala est, illa maxime qua nititur homo ad prælationis culmen fraudulenter attingere; ut qui subjectus humilitatis signa præterdit, aliis prælatus cornua superbæ ostentat malitiose. Item debemus subjecti obedientiam, primum Deo, deinde prælati, postmodum ad invicem. Deo, ex necessitate; prælati, ex potestate, quia eis nosmetipsos sponse subjecimus; ad invicem, ex charitate.

21. Item obedientia dux est nobis ad virtutes, dux

A ad sapientiam, dux ad martyrium, dux ad patriam nostram. Dux dico est ad virtutes, secundum illud Gregorii: « Obedientia sola est quæ cæteras virtutes menti inserit, insertasque custodit (*ibid.*). » Alibi dicit, quia obedientia fidei meritum possidet, sine qua infidelis quisque convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Dux est ad sapientiam juxta illud: *Concupisti sapientiam? serva mandata (Eccli.* I, 33). Dux est ad martyrium, quia qui vere et perfecta vult obediens esse oportet eum gravissimas cordis et corporis passiones perpeti; sed magna nobis est consolatio, quia si compatimur conregnabimus, et quia secundum **544** multitudinem dolorum nostrorum consolationes Dei lætificabunt animas nostras: et quemadmodum filii Jonadab propter obedientiam quam exhibuerant patri suo, scilicet ne vinum biberent, et ut manerent in tabernaculis, benedictionem meruerunt a Domino (*Jerem.* XXXV); ita et quicumque prælati suis perfectiam exhibent obedientiam, benedictionem merentur a Domino, utique triplicem; quia prima est virtutum benedictio juxta illud Psalmistæ: *Multiplicabis in anima mea virtutem (Psal.* CXXXVII, 3); secunda est, ut anima exiens a corpore statim transeat ad requiem; tertia est, ut in resurrectione justorum omnis obedientiæ filius stolas binas recipiat, juxta illud quod scriptum est, scilicet, *In terra sua duplicita possidebunt (Isa.* LXI, 7). Amplius, veram obedientiam comitatur charitas, simplicitas, concordia, quod per hoc nobis figuratiter innuitur, quod postquam Job de infirmitate convaluit, unusquisque amicorum suorum obtulit ei inaurem auream unam, et ovem unam (*Job* XLII, 11). Sed quid per inaurem, quod instrumentum est aureum, nisi obedientia? quid per ovem, nisi simplicitas, designatur? Et quare inauris aurea, nisi quia aurum charitatem significat, sine qua obedientia esse non debet! et cur inauris una et ovis memoratur una, nisi quia unitas per concordia vinculum charitatis et simplicitati conjungitur? Tanta enim concordia omnia nostra dirigi debent, ut nostro vitio scandalum divisionis in Ecclesia non fiat.

D 22. Amplius, amor sæculi et amor privatus valde impediunt obedientiam, et valde roboratur obedientia, si quis est contemptor sæculi et sui. Sunt autem hæc proprietates obedientiæ, ut subjectus obediatur, non tepide, non tepide, non cum sermone nolentis, sine mora et usque ad mortem. Et hæc est perfectio obedientiæ, propter quam perfectionem dictum est, Usque ad mortem. Alius enim permanet in obedientia usque ad verborum contumeliam, alius usque ad damna rerum; alius usque ad corporis passiones, alius usque ad mortem: et hic solus ad perfectionem obedientiæ pertingit. Et notandum quod obedientia nobis usque ad mortem servanda præcipitur. Ne igitur nobis usque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster factus est obediens usque ad mortem. Quid ergo mirum si homo peccator obedientiæ in vitæ hujus brevitate se subicit, quando hanc et ille qui